

Regionų komiteto nuomonė „Neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių ir gebėjimų pripažinimas“

(2015/C 019/16)

Pranešėjas Marek Olszewski (PL/EA), Liubičo meras**I. POLITINĖS REKOMENDACIJOS**

REGIONŲ KOMITETAS

Padėtis Europoje

1. Nors Europos pranašumai yra tvirti, tačiau norint pasiekti plataus užmojo strategijos „Europa 2020“ tikslus, švietimo srityje reikia atremti daug iššūkių. Per pastaruosius keletą metų buvo atlikta ne viena ES masto lyginamoji neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimo analizė, kurios leido geriau suprasti, koku mastu yra galimas ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimas.

2. Nuo 2004 m. Europos institucijos remia nacionalinius veiksmus šioje srityje per iniciatyvas, įskaitant bendrus Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo principus⁽¹⁾, Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo gaires (*Cedefop*, 2009 m.)⁽²⁾ ir keletą Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo aprašo leidimų⁽³⁾. Šios pastangos paskatino, kad 2012 m. gruodį būtų priimta Tarybos rekomendacija⁽⁴⁾, raginanti ES šalis sukurti patvirtinimo principus, kurie būtų susiję su nacionalinėmis kvalifikacijų sandaromis ir atitiktų Europos kvalifikacijų sąrangą, leidžiančią pavieniams asmenims neformaliojo mokymosi arba savišvietos pagrindu įgyti visą kvalifikaciją arba jos dalį. Dabar atėjo laikas vietos ir regionų valdžios institucijoms pasinaudoti galimybe pareikšti savo nuomonę šiuo klausimu.

Pagal mokymosi visą gyvenimą programą įgytų neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo svarba**— Geresnių ir naudingesnių įgūdžių akcentavimas**

3. Įgūdžiai ir gebėjimai įgyjami ne tik formaliojo mokymosi metu, bet ir neformaliojo mokymo sistemoje. Tai reiškia, kad gyvenimo eigoje asmuo savišvietos būdu įgyja gebėjimus, kurie nėra susieti su jokiais oficialiai pripažintomis ir sertifikuotomis kvalifikacijomis. Tokie įgūdžiai gali būti įgyjami, pavyzdžiui, atliekant namų ruošos darbus, mokantis darbo vietoje, atliekant pagalbinus žemės ūkio darbus, rūpinantis vyresnio amžiaus žmonėmis, ligoniais, vaikais ir kt.

4. Kita vertus, neformalus mokymasis yra susijęs su situacijomis, kuriose asmuo mokosi ir įgyja įgūdžius įvairios veiklos metu, kuri vis tik nėra susijusi su nurodytų įgūdžių sertifikavimu arba akreditavimu. Tokios veiklos pavyzdžiais galėtų būti seminarai, plačiam visuomenei skirti atviri mokymo kursai, stažuotės, o kartu ir, pavyzdžiui, mėgėjų sportas arba savanoriškas darbas vietos bendruomenės naudai. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgyti įgūdžiai gali būti susiję tiek su techniniais (pavyzdžiui, praktinė patirtis), tiek ir su socialiniais aspektais (pavyzdžiui, kalbos žiniomis).

⁽¹⁾ Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių Vyriausybės atstovų išvadų „Bendri Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo principai“ projektas (2004 m. gegužės 18 d.) http://www2.cedefop.europa.eu/etv/Information_-resources/EuropeanInventory/publications/principles/validation2004_en.pdf

⁽²⁾ http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4054_en.pdf

⁽³⁾ Cedefop: Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo aprašas <http://www.cedefop.europa.eu/en/about-cedefop/projects/validation-of-non-formal-and-informal-learning/european-inventory.aspx>

⁽⁴⁾ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:EN:PDF>

5. Mokymosi visą gyvenimą principas šiuo metu yra Europos švietimo ir užimtumo politikos kertinis akmuo, taigi, ir įtraukčiai svarbus veiksnys. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių ir žinių pripažinimas ir patvirtinimas yra pagrindinės būtinos sąlygos siekiant sukurti lankstesnį švietimo procesą, kuris galėtų lemti didesnę darbo jėgos judumą ir geresnes galimybes įsidarbinti, ypač jaunimui, didesnę migrantų įtrauktį ir apskritai pačios švietimo (ypač suaugusiųjų švietimo) idėjos persvarstymą. Patvirtinus neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytus įgūdžius asmenys ne tik gaus sertifikatus, kad jie pasiekė tam tikrą neformaliojo švietimo sistemoje įgytos kompetencijos lygį, bet, kai kuriais atvejais, bus patvirtinta, kad tokie asmenys gali pereiti į kitą švietimo lygmenį, priklausomai nuo atitinkamos akreditavimo sistemos.

6. 2010 m. gruodžio mėn. Briugės komunikate ⁽⁵⁾ už profesinį rengimą ir mokymą atsakingi Europos šalių ministrai, Europos socialiniai partneriai ir Europos Komisija pareiškė, kad ES valstybės narės turėtų ne vėliau kaip 2015 m. pradėti rengti nacionalines neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų pripažinimo ir patvirtinimo procedūras, kurios prireikus būtų grindžiamos nacionalinėmis kvalifikacijų sandaromis.

7. Tačiau kol kas realybė yra labai nutolusi nuo šių deklaracijų. Regionuose ir valstybėse narėse labai skiriasi neformaliojo mokymosi ir savišvietos žinių ir įgūdžių pripažinimo ir patvirtinimo procedūros švietimo sistemose (nacionaliniu ir regionų lygmeniu egzistuoja daugiau kaip 100 skirtingų šių procesų apibrėžčių). Kai kurios ES šalys ir regionai atsilieka neformaliojo švietimo ir mokymosi bei savišvietos pripažinimo srityje.

8. Todėl RK ragina Europos Komisiją spręsti šį klausimą peržiūrint politinius prioritetus pagal atnaujintą strategiją „Europa 2020“, ir nedelsiant įvykdyti savo išsipareigojimą sukurti Europos įgūdžių bei kvalifikacijų, įgytų ne tik per formalųjį, bet ir per neformalųjį mokymąsi, erdvę, užtikrinant galimybes keisti studijų kryptį visais švietimo lygmenimis. Tai vienas pagrindinių RK prioritetų, atspindintis ir jo pasiūlymuose naujos kadencijos ES teisės aktų leidėjams ⁽⁶⁾, turint omenyje tai, kad profesinės kvalifikacijos abipusis pripažinimas, be kita ko, sudarys palankesnes sąlygas tarpvalstybiniam darbuotojų judumui, didins konkurencingumą ir skatins teritorinę bei socialinę sanglaudą.

9. Kalbant apie neformalųjį švietimą, kaip integracijos į visuomenę priemonę, RK ne kartą savo nuomonėse ragino pripažinti ir patvirtinti gebėjimus ir kvalifikaciją, kurie buvo įgyti per neformalųjį švietimą. Jau daug metų neformalusis mokymasis ir švietimas buvo ne kartą patvirtinti kaip vieni svarbiausių RK prioritetų.

10. Regionų komitetas mano, kad visos Europos lygmens mechanizmai neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių pripažinimui, patvirtinimui ir sertifikavimui galėtų prisidėti didinant pagal Europos socialinio fondo lėšomis bendrai finansuojamas programas vykdomo neformaliojo mokymo veiksmingumą ir vertę.

11. Visoje ES vietos ir regionų valdžios institucijoms švietimo ir mokymo politikoje tenka nemažas vaidmuo, svarbų vaidmenį jos atlieka ir jaunimo ir užimtumo politikos srityse.

12. Reikia įtraukti ir koordinuoti švietimo įstaigas, universitetus, profesinio rengimo ir mokymo paslaugų teikėjus ir kitas šios srities paslaugas teikiančias įmones, įdarbinimo agentūras, nevyriausybinės organizacijas ir viešųjų paslaugų tiekėjus, savo veiklą vystančius konkrečiame regione, taip pat įmones. Todėl rengiant ir įgyvendinant neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo priemones būtina atsižvelgti į teritorinį aspektą. Vis dėlto, Komiteto nuomone, svarbu, kad švietimo įstaigos ir įmonės būtų atviros dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimo susiklosčiusioms naujoms aplinkybėms ir jų teikiamų galimybių bei perspektyvų išnaudojimui ir prie šių aplinkybių prisitaikytų.

⁽⁵⁾ Briugės komunikatas dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio rengimo ir mokymo srityje 2011–2020 m. http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_lt.pdf

⁽⁶⁾ COR-2014-02333-00-00-RES.

13. Be to, vietos ir regionų valdžios institucijos turi daug vertingų žinių apie darbo vietas, švietimo (neformaliojo ir savišvietos) galimybes ir poreikius savo miestuose ir regionuose. Todėl, norint paremti įgūdžių, kurie atitiktų išdarbinimo reikalavimus, plėtojimą, būtina įtraukti vietos ir regionų valdžios institucijas.

— Švietimo ir profesinio mokymo, judumo ir darbo rinkos sąsajų tolesnis stiprinimas

14. Regionų komitetas ragina skatinti partnerystę pagrįstą nacionalinio ir vietos lygmens valdžios institucijų, įmonių, darbuotojų ir jų organizacijų bei pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą siekiant mokymuisi visą gyvenimą skirtus išteklius perskirstyti remiantis neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių patvirtinimo idėja.

15. Komitetas pabrėžia kuo platesnių universaliųjų gebėjimų, visų pirma susijusių su verslumu, įgijimo svarbą ir jų vaidmenį susiejant formalųjį ir neformalųjį švietimą bei savišvietą su darbo rinka.

16. Komitetas atkreipia dėmesį į svarbų formaliojo mokymo sistemai nepriklausančių pagrindinių suinteresuotųjų subjektų vaidmenį, kurie turi tam tikrų interesų dėl už formaliosios mokymo sistemos ribų įgytų įgūdžių pripažinimo ir patvirtinimo arba tiesiogiai dalyvauja šiame procese.

17. Pabrėžia būtinybę sukurti bendrą stažuocių kokybės sistemą. Atsižvelgdamas į tai, pritaria Europos Sąjungos Tarybos, kuri 2014 m. kovo mėn. priėmė su tuo susijusias rekomendacijas⁽⁷⁾, veiksmams.

Visapusiško priemonių ir politikos nuoseklumo užtikrinimas ir į mokymo rezultatus orientuoto požiūrio įgyvendinimas

18. Reikėtų apsvarstyti galimybę perskirstyti šios srities išlaidas, kad jas būtų galima skirti konkrečioms teisinėms ir organizacinėms priemonėms, kurios finansuojamos viešosiomis lėšomis ir kuriomis siekiama nurodytų tikslų.

19. Jeigu mokymosi visą gyvenimą politikoje besimokantieji būtų skiriama daugiausia dėmesio, būtų galima veiksmingiau panaudoti švietimui ir profesiniam mokymui skiriamas lėšas. Pripažinus svarbų besimokančiųjų vaidmenį keičiasi švietimo ir profesinio mokymo finansavimo modeliai, tokiu būdu išvengiant nereikalingo dubliavimosi, susijusio su lėšų skyrimu iš įvairių šaltinių (formaliojo, neformaliojo ir savišvietos) ir pritaikant juos skirtingiems kiekvieno besimokančiojo poreikiams. Tokiu būdu, vadovaujantis mokymosi visą gyvenimą principu, pats besimokantysis, o ne institucija arba sistema, yra ir pagrindinė varomoji jėga ir kartu skirtų lėšų gavėjas.

20. Jeigu būtų laikomasi tokio požiūrio siekiant neformaliojo mokymo sistemoje įgytiems įgūdžiams patvirtinti, būtų galima kur kas sparčiau reaguoti į naujus besimokančiųjų poreikius. Šie poreikiai labai priklauso nuo ekonominių ir socialinių pokyčių, kurie, savo ruožtu, yra susiję su naujais įgūdžiais ir gebėjimais.

21. Regionų komitetas mano, kad visaapimančiam neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo mechanizmų taikymui neprireiks visiško profesinio rengimo ir mokymo sistemų pertvarkymo. Komitetas nurodo, kad dabartinėse mokymo sistemose jau dabar yra patvirtinimo mechanizmai, nepaisant to, kad dažnai jie būna išskaidyti, neišsamūs ir nevienodi.

22. Prieš pradėdant tolesnį mokymąsi, reikia patvirtinimą atlikti vietos arba regionų lygmeniu, kur teikiama parama individualiems mokymosi planams, vyksta mokymo ir profesinis orientavimas, konsultuojama mokymo finansavimo klausimais, teikiama parama mokymuisi skirtinguose mokymo lygiuose ir vyksta dialogas su darbo rinkos subjektais apie įgūdžių paklausos ir pasiūlos suderinimą.

⁽⁷⁾ Tarybos rekomendacija dėl stažuocių kokybės sistemos (2014 m. kovo 10 d.) http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lssa/141424.pdf

Igūdžių ir kvalifikacijų pripažinimo aiškių taisyklių ir procedūrų užtikrinimas suteikiant tolesnio mokymosi galimybę, daugiau dėmesio skiriant kokybei

23. Regionų komitetas pabrėžia būtinybę ES lygmeniu užtikrinti tinkamą patvirtinimo procedūrų kokybę ir palyginamumą siekiant, kad patvirtinimo tvarka įgyti sertifikatai būtų abipusiškai pripažįstami visoje ES, todėl mano, kad valstybių narių keitimasis geriausia kokybės vertinimo ir patvirtinimo procedūrų patirtimi yra nepaprastai svarbus. Šios procedūros taip pat neturi būti pernelyg sudėtingos ir ilgos.

24. Ragina greitai ir nuodugniai įgyvendinti Tarybos rekomendacijose pateiktus pasiūlymus, visų pirma pabrėžiant būtinybę patvirtinimo priemonės susieti su nacionalinėmis kvalifikacijų sandaromis ir Europos kvalifikacijų sąranga bei nustatyti aiškias taisykles, užtikrinančias, kad šios priemonės neprieštarautų jau galiojančioms nuostatoms.

25. Be to, Regionų komitetas mano, kad deramą dėmesį skiriant kokybei, patvirtinimo proceso taisyklės turėtų būti aiškios ir ne pernelyg sudėtingos, kad neatgrasytų asmenų, norinčių oficialiai įtvirtinti savo mokymosi rezultatus, ir mokymasis visą gyvenimą taptų realybe. Be to, kokybės užtikrinimo mechanizmai pripažįstant ir patvirtinant neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatus yra nepaprastai svarbūs siekiant užtikrinti, kad toks mokymasis būtų traktuojamas lygiai taip pat, kaip ir formalusis mokymasis.

Tinkama informavimo politika

26. Siekiant užtikrinti patvirtinimo procedūrų teisėtumą jos turi būti tvirtai susietos su darbo rinka. Daugeliu atvejų konkrečių veiklos sričių pripažinimo procedūras turėtų rengti susiję sektoriai arba tai turėtų būti daroma glaudžiai su jais bendradarbiaujant.

27. Regionų komitetas mano, kad siekiant užtikrinti sėkmingas patvirtinimo procedūras būtina pakankamai plati, išsami ir suprantama informavimo politika, kuri būtų skirta piliečiams ir įmonėms ir juos informuotų apie gebėjimų patvirtinimo galimybes ir pranašumus; šios politikos priemonės turėtų būti parengtos atsižvelgiant į žmones, kuriems jos yra skirtos.

28. Komitetas siūlo kiekvienam Europos kvalifikacijų sąrangos kompetencijos lygmeniui⁽⁸⁾ (visų pirma nuo trečio iki šešto kompetencijos lygmens) parengti skirtingas informacines priemones.

29. Be to, šią veiklą siūlo koordinuoti ir iš dalies finansuoti Europos socialinio fondo ir Erasmus+ pagal 3-įjį pagrindinį veiksmą (politinių reformų rėmimas) lėšomis.

30. Pateikdamas šiuos politikos pasiūlymus, Komitetas atkreipia dėmesį tai, kad visoje Europos Sąjungoje vietos ir regionų valdžios institucijos yra iš esmės atsakingos už švietimo ir mokymo politiką.

31. Vietos ir regionų valdžios institucijoms tenka didelė atsakomybė švietimo ir mokymo srityje ir jos turi tiesioginių žinių apie jų teritorijos darbo rinkai reikalingus įgūdžius ir jų piliečių mokymo poreikius. Todėl, visapusiškai laikydamosi subsidiarumo principo, jos prisideda ir gali prisidėti prie politikos formavimo ir įgyvendinimo švietimo ir mokymo politikos srityje, įskaitant neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą.

32. Regionų komitetas mano, kad neformaliojo mokymo sistemoje įgytų įgūdžių patvirtinimo procedūros yra labai svarbi esminių Europos profesinio mokymo ir rengimo modelio pokyčių dalis. Žvelgiant iš regionų perspektyvos, šios procedūros yra ne tik svarbus instrumentas kuriant tvarią darbo rinką, bet ir padeda kurti lankstesnes švietimo sistemas, kurios gali geriau prisitaikyti prie sparčiai kintančio pasaulio gerinant švietimo, mokymo ir užimtumo tarpusavio sąsajas.

33. Komitetas mano, kad labai svarbu dalytis vietos ir regionų gerąja patirtimi neformaliojo mokymosi ir savišvietos, taip pat profesinio mokymo srityje, perduoti žinias ir užtikrinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą bendradarbiavimo projektuose.

34. Regionų komitetas nurodo, kad galima pasimokyti iš patirties, įgytos tais neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių ir gebėjimų patvirtinimo procedūrų atvejais, kai buvo nustatyti profesinio rengimo sistemų ir darbo rinkos poreikių neatitikimai.

⁽⁸⁾ Europos kvalifikacijų sandara numato 8 mokymosi rezultatų lygius, kurie leidžia daug lengviau palyginti nacionalines kvalifikacijas.

35. Regionų komitetas mano, kad reikia sukurti bendrą visos Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių patvirtinimo sistemą siekiant, kad jie būtų abipusiškai pripažįstami.
36. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų įgūdžių patvirtinimas visų pirma turėtų būti susijęs su penktuoju kompetencijos lygmeniu, nes šio lygmens mokymo kursų Centrinėje ir Rytų Europoje praktiškai nebeliko.
37. Komitetas ragina sukurti konkrečią ir bendrą ES lygmens sistemą dėl įgūdžių ir gebėjimų, įgytų ne tik per formalųjį, bet ir per neformalųjį mokymąsi ir savišvietą, pripažinimo, užtikrinant galimybes keisti studijų kryptį įvairiuose švietimo lygmenyse.
38. Politinis susidomėjimas įvairiais praktika grindžiamais švietimo procesais, kurie priskiriami neformaliajam mokymuisi, vis dažniau krypto į kokybės standartus, patvirtinimą ir pripažinimo strategijas.
39. Juntamas didelis poreikis sukurti Europos strategiją (gairių forma ir su galimais įgyvendinimo scenarijais) siekiant sukurti bendrą savišvietos ir neformaliojo švietimo ir mokymosi sistemą, palengvinančią atitinkamų nacionalinių procedūrų kūrimą.
40. Reikėtų aiškiai nurodyti, kad siūlomi veiksmai negali būti tinkamai įgyvendinami valstybių narių lygmeniu – dėl savo apimties ir poveikio juos pavyktų geriau įgyvendinti ES lygmeniu. Pasiūlyti veiksmai yra susiję su tarptautiniais aspektais, kurių negali tinkamai reguliuoti vienos valstybės narės ir regionų arba vietos valdžios institucijos. Be to, pasiūlyti veiksmai turėtų suteikti akivaizdžios naudos, palyginti su nacionalinio, regionų ar vietos lygmens veiksmais, pavyzdžiui, remiantis bendra patikrintais duomenimis pagrįsta politikos analize arba bendra sistema, skirta skatinti sąveiką su kitomis pasaulio šalimis švietimo ir mokymo srityje. Atsižvelgiant į tarpvalstybinius aspektus tarpvalstybinio bendradarbiavimo struktūros (tiek viešosios, tiek ir privačiosios) taip pat turi būti įtrauktos į patvirtinimo procedūrų nustatymą.
41. Kartu ES turėtų imtis veiksmų tik reikiamu mastu, o jų turinys ir forma turėtų atitikti siekiamą tikslą. Prireikus nustatyti ES lygmens standartus, pirmenybę reikėtų teikti minimaliems standartams, paliekant valstybėms narėms, regionams ir kompetentingoms vietos valdžios institucijoms teisę pačioms nustatyti griežtesnius standartus (proporcinguo principas). Siūloma veiksmų forma turėtų būti kuo paprastesnė, kad būtų pasiekti numatyti tikslai ir paliekama kuo daugiau galimybių nacionaliniams, regioniniams ir vietos sprendimams priimti.

2014 m. gruodžio 4 d., Briuselis

*Regionų komiteto
Pirmininkas*
Michel LEBRUN